

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

januari 1987

Samengesteld door de
hoofdafdeling Nationale rekeningen van het CBS

In november was het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 1% groter dan in oktober. Ten opzichte van november 1985 nam de industriële productie met 3% toe. Vooral als gevolg van een sterke daling van de productie in de delfstoffenwinning nam de productie in de nijverheid (excl. bouwnijverheid) over deze periode met 2% af. Volgens de resultaten van de conjunctuurtest over november is de orderpositie van de industrie verder verslechterd. De daling van het indexcijfer van de orderpositie deed zich het sterkst voor in de intermediaire goederenindustrie. Het volume van zowel de invoer als de uitvoer van goederen was in november nagenoeg gelijk aan dat van november 1985. De ruilvoet verslechterde voor de tweede achtereenvolgende maand. De binnenlandse consumptie door gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, nam in november met 2% af. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door een verschuiving in het koopdagpatroon en door het zachte weer. Het jaargemiddelde van het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie lag in 1986 0,2% hoger dan in 1985. De afzetprijzen van de industrie waren in oktober 13,0% lager dan in dezelfde maand van 1985. De prijsdaling van de verbruikte grondstoffen en halfabrikaten was voor de zestiende achtereenvolgende maand groter dan die van de afzetprijzen. De ANP-CBS beursindex algemeen bereikte in december een gemiddeld niveau dat 17% hoger was dan twaalf maanden eerder. Voor het gehele jaar 1986 bedroeg de toeneming 29%. Het aantal werkzame personen bij industriële bedrijven met 10 of meer werknemers nam in het derde kwartaal met 1% toe ten opzichte van hetzelfde kwartaal van 1985.

Dit blijkt uit gegevens die medio januari beschikbaar waren. In de Focus wordt nader ingegaan op de cijfers van de buitenlandse handel en de nieuwe trendkolom in de tabellen.

Productie

Het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie was, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, in november 1% groter dan in oktober. De productie bereikte hiermee het hoge niveau van maart jongstleden. Ten opzichte van november 1985 nam de gemiddelde dagproductie in de industrie met 3% toe. De procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maandsgemiddelde (december 1985-november 1986) bedroeg 2%.

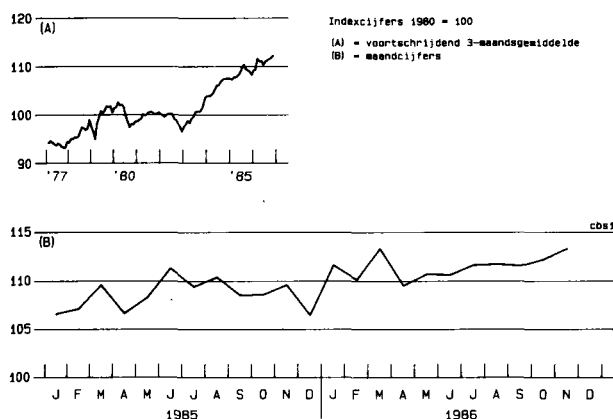
In november groeide, gemeten ten opzichte van dezelfde maand van 1985, vooral het produktievolume van de elektrotechnische industrie, de hout- en bouwmaterialenindustrie en de papier- en grafische industrie. In de chemische industrie nam de bedrijvigheid licht toe, maar minder dan het gemiddelde van de industrie als geheel. De productie in de basismetalenindustrie, in de textiel-, kleding-

en lederindustrie en in de voedings- en genotmiddelenindustrie lag in november nagenoeg op hetzelfde niveau als twaalf maanden eerder.

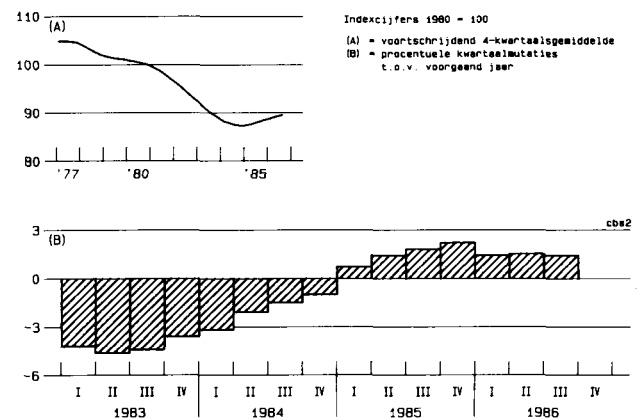
In de bedrijfstak delfstoffenwinning werd een forse produktiedaling geregistreerd, terwijl de productie bij de openbare nutsbedrijven licht afnam. Voor de nijverheid (excl. bouwnijverheid) resulteerde een afnemende van de productie van 2%.

Volgens de resultaten van de conjunctuurtest over november is de orderpositie van de industrie verder verslechterd. In alle drie maanden van het tweede kwartaal van 1986 lag de index van de orderpositie (1980=100) op 109. Sindsdien is de index geleidelijk gedaald tot een niveau van 105 in november. De daling deed zich vooral voor in de intermediaire goederenindustrie, waar het indexcijfer terugliep van 103 in september via 101 in oktober naar 98 in

Productie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

Werkzame personen in de industrie

november. De orderontvangst uit zowel binnen- als buitenland is volgens de ondernemers in deze categorie bedrijven de laatste maanden duidelijk afgenomen. In de consumptiegoederenindustrie en in de investeringsgoederenindustrie deden zich minder grote verschuivingen voor.

Ondanks de geringere orderontvangsten veranderde de beoording van de orderontvangsten, de orderpositie en de voorraden eindproducten in november niet of nauwelijks ten opzichte van oktober.

Het aantal begonnen woningen lag in november 56% hoger dan in dezelfde maand van 1985. Ook in oktober werd reeds een forse stijging geregistreerd; over de 12-maandsperiode die eindigde in de maand november bedroeg de groei van het aantal begonnen woningen 14%.

Buitenlandse handel

In november lagen de invoerprijzen (unit value) 18% onder het niveau van dezelfde maand van 1985. Aangezien de waarde van de goederenimport met een zelfde percentage daalde, bleef het invoervolume nagenoeg gelijk. De import van algemene goederen – dit zijn voornamelijk brandstoffen – nam in volume met 22% af. Daarentegen werd voor investeringsgoederen (+14%) en consumptiegoederen (+5%) een stijging geregistreerd.

Evenals bij de invoer, namen in november bij de uitvoer het prijspeil en de waarde van de geëxporteerde goederen met een gelijk percentage af (-20%). Het uitvoervolume was derhalve even groot als in november 1985. De export van delfstoffen daalde sterk (-30%), terwijl de uitvoer van fabriekaten en van onbewerkte agrarische producten beide toenamen.

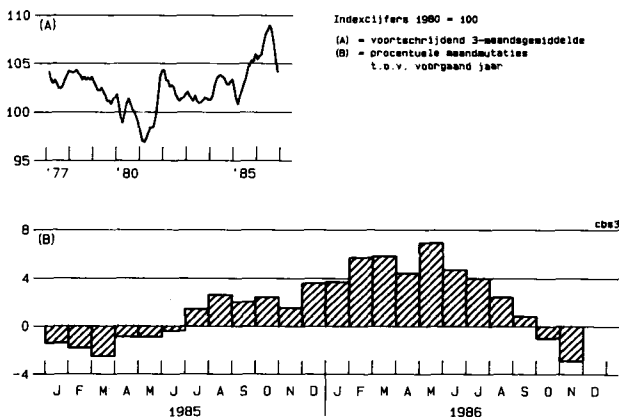
Als gevolg van de ontwikkeling van de in- en uitvoerprijzen verslechterde in november de ruilvoet voor de tweede achtereenvolgende maand.

Consumptie

Het volume van de binnenlandse consumptie door gezinnen was in november 2% kleiner dan in de overeenkomstige maand van 1985. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door een verschuiving in het koopdagenpatroon: in 1986 telde november een vrijdag en een sinterklaaskoopavond minder dan het jaar daarvoor. Na correctie voor deze invloed zou een lichte stijging van het consumptievolume resulteren. Ook het zachte weer in de maand november heeft de consumptie nadelig beïnvloed. Bezien naar de verschillende bestedingscategorieën deed zich de grootste daling voor bij de voedings- en genotmiddelen (-4%). De uitgaven aan duurzame goederen namen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, met 2% af. Het aantal verkochte personenauto's handhaafde zich op het niveau van november 1985. Voor de categorie overige goederen en diensten werd een lichte daling geregistreerd. Het gasverbruik daalde sterk.

Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie nam in december niet verder af. Op de vijf vragen waarop de indicator van het consumentenvertrouwen is gebaseerd, werden 4% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven. In mei jongstleden was dit nog 13%.

Ruilvoet (unit value)

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden november en midden december met 0,2% gedaald. Ten opzichte van december 1985 daalden de consumptieprijzen met 0,1%. Gemiddeld in 1986 lag het prijsindexcijfer op 122,9; dit is 0,2% hoger dan in 1985. Prijzdalingen werden over deze periode geregistreerd voor de categorieën verkeer en vervoer (-3,0%), voedingsmiddelen, dranken en tabak (-0,7%) en huur, verwarming en verlichting (-0,1%). Duurder werden kleding en schoeisel (2,0%), medische verzorging (1,9%), overige goederen en diensten (1,0%), meubelen, huishoudelijke apparaten e.d. (1,2%) en ontwikkeling en ontspanning (1,0%).

Het prijsindexcijfer van de afzet van de industrie was in oktober 13,0% lager dan in dezelfde maand van 1985. De prijzen van de in het buitenland afgezette goederen daalden duidelijk meer dan die van de binnenlandse verkopen (-18,4% resp. -6,9%). Binnen de laatste groep deden zich opmerkelijke verschillen voor tussen de onderscheiden bestemmingscategorieën: intermediaire en consumptiegoederen werden goedkoper, terwijl in Nederland afgezette investeringsgoederen enigszins in prijs stegen.

Het gemiddeld prijsniveau van het verbruik van grondstoffen en halffabrikaten door de industrie daalde opnieuw duidelijk meer dan de afzetprijzen. Deze ontwikkeling doet zich al sinds juli 1985 voor.

Beursindex

De ANP-CBS beursindex algemeen bereikte in december een gemiddeld niveau van 283,0. Dit betekent een stijging van 17% ten opzichte van december 1985. Gemiddeld voor het jaar 1986 bedroeg de toename van de beursindex 29%. In 1985 werd een nagenoeg even grote stijging gemeten.

Arbeidsmarkt

Het aantal werkloosheidsuitkeringen was in november 3% lager dan in de overeenkomstige maand van 1985. De laatste keer dat – bij deze wijze van vergelijken – een toename werd gemeten, was in februari 1985.

Het aantal werkzame personen in de industrie nam in het derde kwartaal 1% toe. In 1984 bereikte de personeelsbezetting in deze bedrijfstak een dieptepunt, waarna in 1985 en in de eerste drie kwartalen van het afgelopen jaar een duidelijk herstel optrad. Deze uitkomsten hebben betrekking op industriële bedrijven met 10 of meer werknemers.

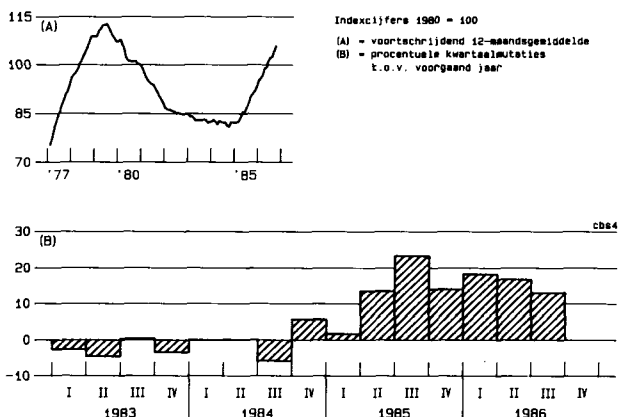
Geld en krediet

Het verstrekt consumptief krediet nam in november met 6% toe. De stijging van het meest recente voortschrijdend 12-maandsgemiddelde kwam daarmee op 16%.

De rente liep in december, net als in de voorgaande twee maanden, iets op. Het rendement op staatsobligaties steeg tot een gemiddeld niveau van 6,4%; de daggeldmarktrente kwam op 6,2%. In de eerste weken van 1987 daarentegen gaf de rente een dalende tendens te zien.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
 Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Verstrekt consumptief krediet

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1980/84 gemidd.	1984	1985	1985				1986				Trend ²
				4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	sept.	okt.	nov.	dec.	
VOLUME-GEVEGENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	0	4	3	4	-1	1	4	7	3	-2		I
Delfstoffenwinning	-4	1	9	18	-11	-3	17	26	-3			-I
Industrie	2	6	2	1	3	1	2	3	3	3		I+
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2	3	2	1	3	-1	4	7				I
Textiel-, kleding- en lederindustrie	-3	1	3	5	3	-3	0	-1				I
Papier- en grafische industrie	0	5	3	1	7	4	2	0	2	2		I+
Chemische industrie	7	9	2	0	-2	-3	-1	1	4	2		I
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	6	3	-2	5	4						I++
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-5	1	1	6	6	4						I++
Basismetalenindustrie	2	14	-3	-3	3	-3	-7	-11	2			-I
Elektrotechnische industrie	4	8	5	-2	2	2	0	5	10	9		I+
Rest metaal- en overige industrie	0	4	3	2	6	2	2	2	2			I+
Openbare nutsbedrijven	2	3	1	-1	0	6	9	11	9			I+
Bouwnijverheid: begonnen woningen	0	-6	-10	-5	24	18	-16	-17	46	56		I++
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	1	7	7	4	-1	7	3	5	6	0		I+
Grondstoffen en halffabrikaten	1	11	4	3	-4	9	2	6	2	0		I+
Consumptiegoederen	-1	2	4	4	5	10	10	13	9	4		I++
Investeringsgoederen	4	14	13	3	5	7	13	12	37	14		I++
Algemene goederen	-2	-15	22	17	3	-10	-17	-19	-8	-22		-I
Uitvoer, totaal	3	6	5	2	-1	5	5	10	7	0		I+
Onbewerkte agrarische producten	5	5	6	-5	0	5	6	15	7	9		I+
Delfstoffen	-8	-2	9	32	-21	-13	9	17	-14	-30		-I
Fabrikaten	4	7	4	0	3	6	4	9	7	2		I+
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	-1	0	2	3	2	3	3	5	3	-2		I+
Voedings- en genotmiddelen	0	-2	1	2	3	1	2	5	4	-4		I
Duurzame consumptiegoederen	-3	-2	3	6	5	5	7	14	4	-2		I+
Textiel, kleding, schoeisel e.d.	-4	-4	2	5	3	2	6	14	-1			I+
Huish. artikelen en woninginrichting	-4	-1	1	4	4	5	6	9	4			I+
Transportmiddelen	0	-3	8	10	9	12	13	26	13			I++
Rest duurzame consumptiegoederen	-5	0	2	3	4	5	7	9	4			I+
Overige goederen en diensten	0	1	1	2	1	2	2	3	2	-1		I
Huur, verwarming, verlichting en water	1	2	4	5	1	4	5	6	3			I+
Rest overige goederen en diensten	0	1	0	1	1	1	2	1	1			I
<i>Investerings in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	-2	4	4	4	0	11						I++
Bedrijven	-2	4	5	6	1	13						I++
Nijverheid	-1	13	14	9	13	9						I++
Exploitatie van woningen	-3	2	-4	2	-9	14						I+
Overige bedrijven	-2	-2	7	7	-1	16						I++
Overheid	-2	7	-4	-6	-8	1						I
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	-0,5	2,5	1,5	2,5	-0,5	2,5						I
Bruto Nationaal Produkt	0,5	2,0	2,0	2,0	-1,5	1,0						I
Bruto Nationaal Inkomen	0,5	2,5	2,5	3,5	2,0	4,0						I+
PRIJZEN												
Producentenprijzen landbouw, tot. afzet	4	2	-2	-2	-5	-8	-6	-2				-I
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	4,9	5,6	1,0	-2,6	-9,3	-12,8	-13,7	-13,5	-13,0			-I
Producentenprijzen industrie, verbruik	6,5	7,0	0,3	-6,3	-17,4	-23,8	-24,1	-23,4	-22,3			-I
Ruilvoet, unit value (goederen)	1	2	1	3	5	5	2	1	-1	-3		I+
Invoerprijzen, unit value	6	6	1	-4	-13	-19	-20	-19	-18	-18		-I
Uitvoerprijzen, unit value	7	8	2	-2	-9	-15	-18	-18	-19	-20		-I
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	4,7	3,3	2,3	1,7	1,2	0,4	-0,6	-0,6	-0,2	-0,2	-0,1	I
Regelingslonen particulier bedrijf	3,7	0,3	1,3	1,6	1,4	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9		I
Regelingslonen overheid	-0,6	-1,4	-1,0	-1,9	-0,4	-0,3	1,6	1,6	1,6	1,6		I
Regelingslonen trendvolgers	1,4	-2,7	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2		I
Dollarkoers, contante notering	13	12	4	-15	-28	-27	-27	-28	-24	-22	-21	-I
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹ (in %)		-22	-4	3	12	11	7	5	6	3	4	
ANP-CBS beursindex	18	27	29	30	29	33	33	32	27	20	17	I++
Uitgesproken faillissementen	5	-19	-13	-12	-31	-15	-9	0	-23	-1		-I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)		83	85	84	84	85	84					I
Orderpositie (1984=100)		100	105	107	108	109	108	107	106	105	105	I+
Beoordeling orderontvangsten ¹ (in %)		-11	-9	-9	-10	-12	-15	-15	-16	-15	-17	I
Beoordeling voorr. eindproducten ¹ (in %)		9	4	5	6	7	6	5	5	5	5	I
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Werkzame personen in de industrie	-3	-2	1	2	1	1	1					I
Aantal werkloosheidsuitkeringen	31	7	-2	-4	-5	-5	-4	-4	-3	-3		-I
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	6	3	5	4	4	4	5	5	5	5		I+
Verstrekt consumptief krediet	-5	0	13	14	18	17	13	22	22	6		I++
Binnenlandse liquiditeitenmassa	8	7	8	9	7	6	7	7				I++
Geldhoeveelheid	6	4	7	7	7	8	9	8				I++
Secundaire liquiditeiten	11	11	10	12	8	3	4	4				I++
Officieel wisseldisconto (in %)	6,9	5,0	5,3	5,0	4,8	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	-I
Daggeldmarktrente (in %)	8,1	5,8	6,3	5,8	5,8	6,1	5,7	5,3	5,4	5,7	6,2	-I
Rendement op staatsobligaties (in %)	9,6	8,1	7,3	7,0	6,7	6,3	6,0	5,9	6,1	6,2	6,4	-I

¹ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

² Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1980/84	1984	1985	1985	1986	1986				Trend ²		
	gemidd.			4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	sept.	okt.		nov.	dec.
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor												
Bondsrepubliek Duitsland	0	3	6	4	2	5	1	3	0			I+
België	0	2	2	4	4	3	4	-1				I+
Frankrijk	0	3	1	2	0	1	2	2	0			I
Verenigd Koninkrijk	1	1	5	5	2	0	2	1	2			I+
Italië	-1	3	1	1	3	3	2	1	4			I+
Verenigde Staten	3	12	2	1	1	1	1	1	1			I
Japan	4	11	4	1	1	-1	-1	1				I
Europese Gemeenschap	0	3	3	3	2	3	2	2	1			I+
Buitenland (gewogen) ¹	0	3	4	3	2	3	2	2				I+
Nederland	0	4	3	4	-1	1	4	7	3	-2		I
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	4,3	2,4	2,2	1,8	0,7	-0,2	-0,4	-0,4	-0,9	-1,2	-1,1	I
België	7,6	6,4	4,9	4,1	2,5	1,3	0,8	0,9	0,8	0,6	1,3	I
Frankrijk	10,6	7,7	5,8	4,8	3,5	2,4	2,1	2,3	2,2	2,1		I+
Verenigd Koninkrijk	7,5	5,0	6,1	5,5	5,0	2,8	2,6	3,0	3,0	3,5		I+
Italië	14,9	10,8	9,2	8,9	7,5	6,1	5,4	5,3	4,8	4,4	4,1	I++
Verenigde Staten	6,0	4,2	3,6	3,5	3,1	1,6	1,6	1,7	1,5	1,3		I+
Japan	2,9	2,3	2,2	1,7	1,5	0,9	0,2	0,4	-0,4	0,2		I
Europese Gemeenschap	9,7	7,4	6,1	5,5	4,6	3,5	3,3	3,4	3,2	2,9	2,8	I+
Nederland	4,7	3,3	2,3	1,7	1,2	0,4	-0,6	-0,6	-0,2	-0,2	-0,1	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1984.

² Trend: procentuele jaarommutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Focus: Trend en de buitenlandse handel

In november was het volume van zowel de invoer als de uitvoer van goederen nagenoeg even groot als in dezelfde maand van 1985. In oktober werd nog een stijging van 6% respectievelijk 7% geregistreerd.

Maandcijfers van de buitenlandse handel kunnen van maand tot maand sterk fluctueren. Dit geldt overigens ook voor andere grootheden die in de tabellen 1 en 2 zijn opgenomen. Een beeld van de ontwikkeling dat minder is beïnvloed door incidentele factoren, wordt verkregen door de gegevens over een wat langere periode te beschouwen. In het Conjunctuurbericht wordt hiervoor het voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde gebruikt. In zowel tabel 1 als tabel 2 is vanaf deze aflevering een kolom 'trend' opgenomen, waarin een indicatie wordt gegeven van de richting en de orde van grootte van de procentuele jaarommutaties van dit voortschrijdend gemiddelde. De trend wordt berekend over de meest recente periode van twaalf maanden (4 kwartalen). Dit tijdvak is niet voor alle reeksen hetzelfde aangezien de laatste periode waarover gegevens beschikbaar zijn per reeks kan verschillen.

Invoer

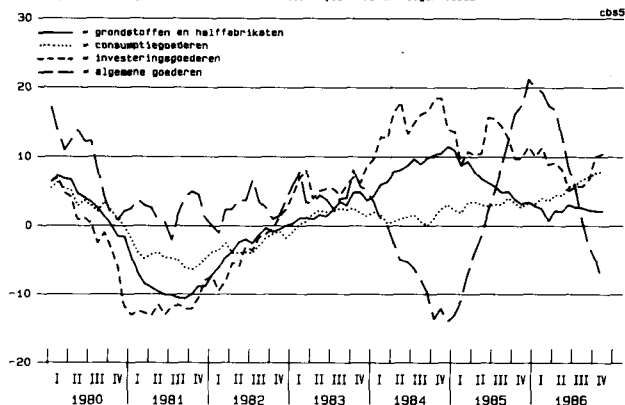
Het volume van de invoer van goederen nam over de periode december 1985-november 1986 met 3% toe ten opzichte van de twaalf maanden daarvoor. Vanaf april is echter de groei van het voortschrijdend gemiddelde voortdurend gedaald. Bij de import van grondstoffen en half-fabrikaten en van algemene goederen is dit beeld versterkt waar te nemen. Daarentegen vertoont de trend bij de invoer van consumptie- en van investeringsgoederen een tendens tot stijgen.

Uitvoer

De procentuele jaarommutatie van het meest recente voortschrijdende 12-maandsgemiddelde van het uitvoervolume bedroeg 3%. De export van fabrikaten en van onbewerkte agrarische produkten nam over deze periode met respectievelijk 5% en 4% toe. De uitvoer van delfstoffen, die de afgelopen jaren de grootste schommelingen vertoonde, daalde met 11%.

Invoer naar onderdelen (volume)

Trend: procentuele jaarommutatie van het voortschrijdend 12-maandsgemiddelde

Uitvoer naar onderdelen (volume)

Trend: procentuele jaarommutatie van het voortschrijdend 12-maandsgemiddelde

